

De Zoetermeerse familie Bos

*Parenteel van de nakomelingen van
Mathijs Jansz Bos en Cornelia Gerrits
1578 - 2018*

Te midden van de gemeentewapens van Zegwaart en Zoetermeer staat de Bos-boom die hoorde bij een gesloopte boerderij aan de Voorweg. De boerderij is rond 1972 verkocht onder voorwaarde dat de boom bleef staan, in de lus van de parkeerplaats aan het Hoevenbos.

De Zoetermeerse familie Bos

Wat kunt u verwachten op deze DVD?

Bij een parenteel gaat het om alle nakomelingen van een echtpaar, zowel in de mannelijke als in de vrouwelijke lijn. De parenteel van de familie Bos bevat het overgrote deel van de nakomelingen van Mathijs Jansz Bos en Cornelia Gerrits, die aan het einde van de 16e eeuw in Utrecht en Harmelen verbleven. Hun drie zoons Jan, Mathijs en Gerrit gaven de naam Bos (toen nog Bosch) door. Vooral Jan Mathijsz Bos, die in 1644 in Utrecht overleed, kreeg een omvangrijk nageslacht. De stamboom is voor zover mogelijk uitgewerkt tot aan het begin van de 21e eeuw. Deze parenteel bevat ca. 8000 namen, waarvan ca. 1000 naamdragers Bos. Hiermee is een (gigantische) basis gelegd voor het leggen van verbanden, het stellen van vragen en het schrijven van verhalen over deze omvangrijke familie. De parenteel is een technische aangelegenheid: personen zijn via familierelaties met elkaar verbonden. Daarvoor is onderzoek gedaan in primaire bronnen zoals doop-, trouw- en begraafboeken en registers van de burgerlijke stand maar ook in honderden secundaire bronnen zoals notariële akten en familiepapieren.

De tweede parenteel op de DVD betreft de afstammelingen van Dirck Leendertsz Bos uit de omgeving van Nieuwerkerk aan den IJssel, die vanaf eind 17e eeuw een kleinere familie Bos vormden. Leden van de "kleine Bossen" doorkruisten de grote familie regelmatig door onderlinge huwelijken.

In ruime mate zijn transcripties van notariële akten opgenomen om aan te geven hoe de familieleden via vererving aan het geld en de grond kwamen, waarmee zij hun bestaan opbouwden. Daarbij is de nadruk gelegd op de naamdragers Bos. Ook is aandacht besteed aan die takken uit de dynastie Bos, die voor een andere invulling van hun leven

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer, 2019 ©
Genealogische Werkgroep Zoetermeer: gwz@oudsoetermeer.nl
Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer.

Contact

Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer
info@oudsoetermeer.nl

www.oudsoetermeer.nl

kozen. Zoals Mathijs Janszn Bosch, die zijn familie in de vroege 17e eeuw tijdelijk verliet om in 's Lands dienst bij Den Bosch te gaan vechten. Opgenomen is ook Cornelis Bos die in het begin van de 17e eeuw naar Rotterdam vertrok en daar uitbater werd van het logement 'Het Swijnshoofd' aan de Grote Markt. En niet te vergeten de twee ongetrouwde zussen uit de Betuwe, Joosje en Ariaentje Bos, van wie Aert Janszoon Bos in Zoetermeer in 1724 nog een erfenis kreeg. Aert was de stamvader van de Zoetermeerse Bossen en niet te vergeten van families zoals bijvoorbeeld Dogterom, Krijgsman, Paul, Sonneveld, Van Dorp en vele anderen. Voorts valt te lezen welke takken Bos zich in de omgeving van Zoetermeer vestigden, zoals Wassenaar, Zoeterwoude en andere plaatsen. Ook wordt aandacht geschonken aan de Zoetermeerse en Zegwaartse Bossen, die emigreerden naar Amerika, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland. Dit alles gedocumenteerd met akten en de transcripties daarvan en foto's van personen, boerderijen en grafstenen.

Praktisch

De twee parentelen zijn geëxporteerd uit het programma Legacy en in de vorm van een pdf-bestand op de DVD opgenomen. Scans van de akten en van het beeldmateriaal zijn, in een betere kwaliteit dan binnen de tekst, in een aparte map toegevoegd. De in de parentelen genoemde nog levende personen hebben toestemming gegeven voor de vermelding van op hen betrekking hebbende gegevens (op één gezin na). Het is niet toegestaan gegevens met betrekking tot nog levende personen te publiceren of te presenteren, analoog, digitaal of op welke wijze dan ook.

Zoeken naar personen werkt het eenvoudigst via de index aan het einde van het bestand. Daar zijn alle namen opgenomen met een verwijzing zowel naar een zelfstandige vermelding als naar een vermelding als gezinslid.

De boerderij De Verwachting aan de Voorweg 115 in Zoetermeer. Anton Bos en Jacoba Karens, ca. 1905

Waar kwamen zij vandaan

De eerste vermeld gevonden Bossen woonden in Harmelen in het Utrechts-Hollandse grensgebied bij Woerden. Al in de vroege 17e eeuw bezaten zij daar grond aan de Breudijk in Indijk, een buurt bij Harmelen.

In de middeleeuwen was er bijna altijd oorlog in dit gebied, waar de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht elkaar rechten betwistten. Zoals in elk conflict had het min of meer onbeschermde platteland het meeste te lijden van de krijgshandelingen. De paar kastelen hadden een te kleine bezetting om de veiligheid te kunnen garanderen. De bezetting was al lang blij als ze zelf niet werden verdreven. Met de overdracht aan Karel V van de wereldlijke macht van de bisschop in 1528 kwam er even rust. Hij was immers ook graaf van Holland. Helaas kreeg ook Harmelen in het 3e kwart van de 16e eeuw te lijden van de opstand tegen Spanje, echt rustig was het zelden.

Harmelen

In de 11de en 12de eeuw werden in opdracht van de bisschoppen van Utrecht veel woeste veengronden ontgonnen. Het karakteristieke patroon van sloten en polders is onder meer in die periode ontstaan. De nieuwe boerderijen moesten bewoond zijn, zodat de verplichtingen uit het 'cope-contract' konden worden nagekomen. De namen Teckop, Gerverscop en Reijerscop in de omgeving van Harmelen herinneren nog aan deze periode.

In 1279 is er voor het eerst sprake van een kerk in Harmelen, waardoor er met recht sprake kon zijn van de Harmelense gemeenschap. De nieuw gestichte polders werden de nieuwe gerechten of heerlijkheden. Samen met het Oudeland en de Harmelerwaard vormden zij het kerspel Harmelen. In de Franse tijd werden de gerechten opgeheven. Daarna bestond de gemeente Harmelen uit de gerechten Harmelen, Haanwijk, Bijleveld en Harmelerwaard.

De gemeente Gerverscop bestond uit de gerechten Gerverscop en Breudijk. Indijk en Teckop waren afzonderlijke gemeenten in de provincie Holland. Indijk werd in 1820 bij de provincie Utrecht en de gemeente Harmelen gevoegd.

In Harmelen stond in de 14e eeuw al een verdedigingskasteel. De bewoners waren aanvankelijk telgen uit de Utrechtse familie Van Zuylen. De ligging van het kasteel, dicht bij de Stichts-Hollandse grens, maakte het regelmatig tot doelwit van de strijdende partijen. Als gevolg hiervan werd het in 1374 en 1482 grondig verwoest; desondanks werd het in 1535 herbouwd op de oude fundamenten en een jaar later als een riddermatige hofstad door de Staten van Utrecht erkend.

In 1672 werd het kasteel door Franse troepen geplunderd, waarbij het gebouw flinke schade opliep. Ook de middeleeuwse kerk en toren werden toen grotendeels verwoest. Het kon erger: Bodegraven, een uurtje verderop, werd geheel uitgemoord.

De familie waaiert uit

Jan Mathijsz Bos, de Utrechtse apotheker die in 1644 overleed, hield de banden met Harmelen nog aan want een deel van zijn nakomelingen zou zich daar (weer) vestigen. Zoon Cornelis vertrok naar Rotterdam en werd daar waard. Zoon Mathijs vestigde zich in Harmelen maar zijn nakomelingen Bos komen in de Betuwe aan de Linge in de omgeving van Deil, Rhenoy en Beesd terecht. Zoon Aert woonde eveneens in Harmelen en diens zoon Jan Aertsz Bos, jong overleden vóór 1667, ook. Het zou zijn zoon Aert Jansz Bos zijn die naar Zoetermeer vertrok. Een neef van Aerts' moeder, Jacob Jansz Verweij, huurde daar al vanaf 1680 een boerderij in de Driemanspolder. Jacob was ongetrouwd en had natuurlijk personeel nodig. Mogelijk dat de jonge Aert bij hem in dienst is gekomen. In januari 1689 is hij in ieder geval in Zoetermeer, want dan gaat hij in ondertrouw met de Zoetermeerse Ariaentje Vranken Groenewegen.

De Dorpsstraat in Zoetermeer in de 18e eeuw

Zoetermeer

Het middeleeuwse dorp Zoetermeer lag gunstig aan de verbindingsweg tussen Den Haag en Gouda. Door het turfsteken was een groot deel van het ambacht in waterplassen veranderd maar een aantal investeerders maakten daar in 1668 korte metten mee. Zo'n 15 heren kregen octrooi om de later zo genoemde Driemanspolder droog te maken en in 1675 kreeg Jacob van der Hoeven, vier kavels in handen. Bij de driesprong Vlamingstraat – Voorweg – Broekweg, dicht bij de dorpskern, liet hij op de 5e kavel de boerderij Driewegen bouwen. In mei 1689 verhuurde hij de boerderij en de grond voor 5 jaar aan Aert Jansz Bos. In 1727 zou Aert het geheel van de erfgenamen Van der Hoeven kopen.

Het bestuur van het ambacht Zoetermeer bestond uit een schout, twee ambachtsbewaarders (wethouders) en zeven schepenen. Deze werden telkens voor twee jaar door de ambachtsheer benoemd. Vanaf 1727, het jaar waarin Aert "eigen boer" werd, was hij ambachtsbewaarder en zijn zoons werden gedurende de gehele 18e eeuw regelmatig tot schepenen aangesteld. Pieter Bos haalde de banden met de Betuwse tak aan door in 1728 te trouwen met zijn achter-achternicht Johanna Bos uit Rhenoy. Kleinzoon Cornelis Cornelisz Bos (1752-1833), nog steeds boer op Driewegen, was vanaf 1784 ambachtsbewaarder en later lid van de gemeenteraad. Zijn zoon Cornelis zette het boerenbedrijf voort, zoon Jacobus werd in 1827 burgemeester van Zoetermeer en afgezien van een korte onderbreking zouden Zoetermeer en het naastgelegen Zegwaard tot 1931 burgemeesters Bos hebben.

De boeren Bos deden het ook goed: Marinus Bos kreeg het in de late 19e eeuw voor elkaar dat al zijn zes zonen een boerderij in Zoetermeer gingen bestieren, waarvan vijf aan de Voorweg. Naast hun vele maatschappelijke activiteiten hebben de Bossen ook bijgedragen aan het Zoetermeerse erfgoed: maar liefst drie huidige Rijksmonumenten, Dorpsstraat 7, 8 en 9 zijn in hun opdracht gebouwd.

Familievijzel

In de familie Bos vererft al vier eeuwen een koperen vijzel. Op deze vijzel staat de inscriptie: 'Jan Mathysen Bos 1616'. De vijzel is via Aert Janszn Bosch uit Harmelen in de familie Bos in Zoetermeer vererfd.

Jan Mathijsz Bos was 'cruydenier' (drogist, apotheker) in de stad Utrecht. Onbekend is wie de vijzel heeft gegoten. In die tijd leefde er in Utrecht wel de klokkengieter Henricus Meurs aan de Nobeldwarstraat, mogelijk is hij de gieter geweest. De aanleiding voor het gieten is wellicht de vestiging van Jan Mathyssoon Bos als apotheker te Utrecht, of zijn opname in het desbetreffende gilde. De mondelinge overlevering in de familie Bos zegt dat de vijzel steeds binnen één generatie vererft. D.w.z. van de oudste broer binnen een gezin op de langstlevende broer. Vervolgens erft dan weer zijn oudste zoon en daarna diens langstlevende broer.

Notaris Goossens uit Zoetermeer verklaarde in een brief van 21 april 1941 aan de familie dat de vijzel 'tot heden' in eigendom toebehoort aan tal van nazaten van de oorspronkelijke eigenaar Jan Mathyssoon Bos. De bezitter van de vijzel wordt dan ook aangeduid als vijzelhouder omdat hij geen eigenaar is, maar de vijzel slechts voor de volgende generatie Bos bewaart. In 1939 vererfde de vijzel van Cornelis Bos Mz. uit Zoetermeer op een jongere broer. In 1999 was hij in handen van een boer Bos, maar niet in Zoetermeer. Naar de huidige verblijfplaats wordt nog gezocht.

Hoe kwam deze productie tot stand?

Op 25 november 1996 stelde Marjolijne Vijverberg-Kalkema aan de Genealogische Werkgroep Zoetermeer, onderdeel van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer (HGOS), voor om in het najaar van 1998 een genealogie van de burgemeestersfamilie Bos te publiceren. Zij had toen ook contact met de historicus Louis Schipper (van moederszijde familie van de Bossen), die met een onderzoek bezig was naar de kerkelijke en godsdienstige activiteiten van de familie Bos. Ook Arie Bos uit Zoetermeer was aangehaakt. Hij had al een begin van een parenteel van zijn voorouders gemaakt.

Marjolijne, Louis, Arie, Triest de Jonge, Henk Windmeijer en Cees Klein besloten een parenteel te gaan opstellen van Aert Jansz Bos die in de 17de eeuw uit Harmelen naar Zoetermeer vertrok. In de beoogde publicatie zou extra aandacht worden gegeven aan het wel en wee van de familie Bos en de boerderijen en de grond waar zij op woonden.

Het gezin van burgemeester C.L.J. Bos en Johanna Maria Barnouw, ca. 1888

In hun enthousiasme hadden de onderzoekers niet stil gestaan bij de grote hoeveelheid gegevens die over het geslacht Bos was opgeslagen in de archieven. Zowel in Utrecht als in het regionaal archief in Woerden werden tientallen notariële- en andere stukken gevonden die betrekking hadden op het geslacht Bos, bijvoorbeeld betreffende de nalatenschap van Bartholomeus van Vloten, die het Aert Jansz Bos mogelijk maakte zijn eerste stuk land in Zoetermeer te kopen. De interessante papieren deden de onderzoekers besluiten de parenteel uit te breiden tot de oudst bekende voorvader van Aert Jansz Bos: zo kwamen er zo maar vier generaties en de nodige nakomelingen bij!

Aanvankelijk werd er veel gereisd naar de verschillende archieven om stukken te fotograferen of te kopiëren maar in de loop van de tijd kwam steeds meer via internet beschikbaar. Marjolijne Vijverberg ging zich bezighouden met het invoeren van de data in het genealogische programma. De anderen zorgden voor het transcriberen, verzamelen van akten, familie verhalen en voor familiefoto's. Triest de Jonge kon helaas na enkele jaren niet meer meewerken en Louis en Arie haakten om andere redenen af.

In 2002 bleek dat het genealogische programma dat toen werd gebruikt, onvoldoende capaciteit had om alle gegevens te kunnen verwerken. Goede raad was duur. Uit kwalitatieve overwegingen werd besloten voor een nieuw programma, hetgeen wel tot gevolg had dat een groot aantal gegevens opnieuw moest worden ingevoerd.

De omvang van het bestand bemoeilijkte ook de controle van de gegevens en de familie Bos bleef groeien. Uiteindelijk is het toch gelukt en ruim 20 jaar na het eerste idee kunnen we trots de resultaten presenteren!

Zoetermeer, december 2019
(ruim drie eeuwen na de vestiging van Aert Bos)

Marjolijne Vijverberg-Kalkema
Henk Windmeijer
Cees Klein